

Prof. zw. dr hab. Irena Wrońska
Kierownik
Katedry Rozwoju Pielęgniarstwa
Wydział Nauk o Zdrowiu
Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Ocena rozprawy doktorskiej **mgr farm. Edyty Wdowiak**
nt.: „Wybrane chemiczne zanieczyszczenia powietrza
a zmiany płodności mieszkańców województwa lubelskiego
na przestrzeni ostatnich lat”
pod kierunkiem **dr hab. n. med. Iwony Bojar, prof. nadzw.**
Lublin, 2017, ss. 145
w Instytucie Medycyny Wsi im. Witolda Chodźki w Lublinie

Najważniejszym problemem zdrowia publicznego w Europie i w Polsce są zanieczyszczenia powietrza stanowiące zagrożenie dla środowiska i populacji mające tendencję wzrostową. Zanieczyszczenia powietrza jak pisze Doktorantka (s. 17), „powodują obniżenie płodności kobiet oraz mężczyzn, a także wpływają niekorzystnie na przebieg ciąży oraz wywołują zmiany epigenetyczne”.

Rozprawa doktorska mgr Edyty Wdowiak „Wybrane chemiczne zanieczyszczenia powietrza a zmiany płodności mieszkańców województwa lubelskiego na przestrzeni ostatnich lat” zawiera 145 stron maszynopisu, razem z piśmiennictwem (240 pozycji), wykaz tabel 28 oraz 44 ryciny.

Praca jest dobrze przygotowana pod względem edytorskim a opracowanie graficzne interesujące.

Problematyka badawcza podjęta przez Autorkę dysertacji jest ważne, co wskazuje na wagę podjętego problemu wyrażonego samym tytułem rozprawy.

Praca zawiera wszystkie elementy strukturalne tj. rozbudowany wstęp (32) strony zawierający rozważania teoretyczne dotyczące zanieczyszczenia powietrza, podstawy prawne ochrony powietrza w Polsce, monitoring jakości powietrza, zanieczyszczenia powietrza a choroby układu sercowo-naczyniowego i oddechowego, zanieczyszczenia powietrza o rozród człowieka, patomechanizmy działania zanieczyszczeń powietrza;

cel pracy, materiał i metody badawcze, analizę wyników badań, dyskusję, wnioski, piśmiennictwo, spis tabel i rycin, streszczenia w języku polskim i angielskim. Tytuły rozdziałów są spójne z problematyką pracy i odzwierciedlają właściwy jej zakres.

Celem pracy była analiza zmian płodności męskiej i żeńskiej na przestrzeni ostatnich lat wśród mieszkańców województwa lubelskiego, analiza zmian stężeń wybranych chemicznych zanieczyszczeń występujących w powietrzu oraz analiza związku płodności kobiet i mężczyzn z zanieczyszczeniami powietrza na przestrzeni ostatnich lat.

Autorka pracy analizowała bazy danych GUS dotyczące płodności mieszkańców województwa lubelskiego w latach 1999-2015 w grupach wiekowych kobiet w wieku rozrodczym (15-49 lat), liczby urodzeń żywych, współczynnik urodzeń, ogólny współczynnik płodności. Uwzględniono analizę według miejsca zamieszkania z podziałem na miasta i wieś i 5 grup rozrodczych (15-19 lat, 20-24 lat, 25-29 lat, 30-34 lat, 35-39 lat, 40-44 lat i 45-49 lat). Analizowano wyniki badań nasienia pacjentów zgłaszających się po raz pierwszy w celu leczenia niepłodności na terenie województwa lubelskiego w latach 1992-2015 (spermiogramy uzyskano z Samodzielnego Publicznego Szpitala Klinicznego nr 1 w Lublinie, z Centrum Medycznego Luxmed oraz NZOZ Ovum). Ustalono takie kryteria włączania i wyłączenia z grupy badanej opisane na str. 36 rozprawy doktorskiej. Uzyskane wyniki poddano analizie statystycznej opisanych na stronie 41-43. Analizę statystyczną przeprowadzono w oparciu o pakiet komputerowy Statistica 9.1 (StatSoft Polska) prawidłowo, nie budzą zastrzeżeń.

Analiza wyników badań w tym analizy dotyczące zmian stężeń zanieczyszczenia powietrza na przestrzeni lat 2000-2005 w województwie lubelskim, płodności kobiet w województwie lubelskim w latach 1999-2015 w zakresie liczby kobiet w wieku rozrodczym (15-49 lat), liczby urodzeń żywych, współczynnika urodzeń, ogólnego współczynnika płodności, płodności kobiet wg miejsca zamieszkania. Zbadano również korelację między chemicznymi zanieczyszczeniami powietrza a płodnością kobiet. Analizowano parametry nasienia mężczyzn zgłaszających się do poradni w celu leczenia niepłodności w latach 1992-2015. W tym zbadano korelacje między wiekiem a parametrami nasienia badanych oraz wpływ chemicznych zanieczyszczeń powietrza na jakość nasienia mężczyzn w województwie lubelskim. Wyniki badań przedstawiono w sposób uporządkowany i syntetyczny. Właściwe zaprezentowanie wyników badań wsparte zostało bogato ilustrowanymi rycinami i tabelami stanowi duże ułatwienie dla recenzenta.

Dyskusja przeprowadzona (na 5 stronach maszynopisu) jest poprawna i oparta na wcześniej przeprowadzonych badaniach. Doktorantka dobrze sobie radzi z porównaniem wyników własnych z wynikami innych autorów.

Analiza przedstawionych badań wskazuje na wielopłaszczyznowe spektrum problemów związanych z monitorowaniem reprodukcyjnym zdrowia kobiet i mężczyzn oraz działania profilaktyczne w zakresie zmiany ekspozycji na zanieczyszczenia powietrza.

Rozprawa doktorska mgr Edyty Wdowiak jest poprawna i stanowi przyczynek do dalszych badań interdyscyplinarnych i mieści się w dziedzinie nauk o zdrowiu.

Dyskusja jak i wnioski końcowe w pełni znajdują potwierdzenie w przeprowadzonej analizie.

Układ pracy jest przejrzysty, ujęcie tematu rzeczowe, opisy wyników badań logiczne, dyskusja wyczerpująca. Rozprawa doktorska ma nie tylko walor poznawczy ale i praktyczny.

Pracę doktorską uważam za wartościowy wkład do profesjonalnej wiedzy medycznej i nauk o zdrowiu, a uzyskane wyniki mogą mieć zastosowanie praktyczne w realizacji programów promocyjnych i profilaktycznych w zakresie ograniczenia ekspozycji na czynniki szkodliwe mające wpływ na prokreację.

Biorąc powyższe przesłanki pod uwagę uważam, że przedłożona mi do oceny rozprawa doktorska mgr farm. Edyty Wdowiak nt.: „Wybrane chemiczne zanieczyszczenia powietrza a zmiany płodności mieszkańców województwa lubelskiego na przestrzeni ostatnich lat” obejmuje wszystkie elementy niezbędne do uznania jej za podstawę nadania stopnia naukowego doktora nauk o zdrowiu w świetle Rozporządzenia Ministra Nauk i Szkolnictwa Wyższego w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzenia czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadaniu tytułu profesora z dnia 03.10.2014 roku (Dz.U., 2014, poz.1383).

Mam więc zaszczyt przedłożyć Wysokiej Radzie Instytutu Medycyny Wsi im. Witolda Chodźki w Lublinie moją pozytywną ocenę rozprawy doktorskiej wraz z wnioskiem o dopuszczenie mgr Edyty Wdowiak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, dn. 07.04.2017 r.

ul. Staszica 4/6
20-081 Lublin
Tel.: 81-448-68-00
Faks: 81-448-68-01
E-mail: katedra.pielęgniarstwa@umlub.pl

KIEROWNIK
Katedry Rozwoju Pielęgniarstwa WNoZ
Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Irena Wrońska
Prof. dr hab. n. med. Irena Wrońska
Profesor zwyczajny